

O‘ZBEK TILINING XALQARO MAYDONDA TUTGAN O‘RNI

Aminova Mavjuda Toshpo‘latovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Filologiya kafedrasida katta o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘zbek tilining xalqaro miqyosda tutgan o‘rni, uning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari tahlil qilingan. Maqolada o‘zbek tilining xalqaro maydondagi mavqeini mustahkamlash bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xorijiy davlatlarda o‘zbek tili o‘qitilishi va o‘rganilishi masalalari yoritilgan.

***Kalit so‘zlar:** o‘zbek tili, xalqaro maydon, til siyosati, til o‘qitish, til statusu, til rivojlanishi.*

РОЛЬ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА НА МЕЖДУНАРОДНОЙ АРЕНЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется роль узбекского языка в международном масштабе, тенденции и перспективы его развития. В статье освещаются проводимые реформы по укреплению позиций узбекского языка на международной арене, вопросы преподавания и изучения узбекского языка в зарубежных странах.

***Ключевые слова:** узбекский язык, международная арена, языковая политика, языковое обучение, языковой статус, языковое развитие.*

THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE INTERNATIONAL ARENA

ABSTRACT

This article analyzes the role of the Uzbek language at the international level, its development trends and prospects. The article covers the reforms carried out to strengthen the position of the Uzbek language in the international arena, the teaching and study of the Uzbek language in foreign countries.

***Keywords:** Uzbek language, international field, language policy, language teaching, language status, language development.*

KIRISH

O‘zbek tili jahon tillar oilasida o‘ziga xos o‘rin tutuvchi, boy tarixiy ildizlarga ega bo‘lgan tillardan biridir. Bugungi kunda 35 milliondan ortiq kishining ona tili hisoblangan o‘zbek tili [1], nafaqat O‘zbekiston hududida, balki butun Markaziy

Osiyo mintaqasida muhim kommunikativ vazifani bajarmoqda. Globallashuv va integratsiya jarayonlari chuqurlashib borayotgan hozirgi davrda har bir milliy tilning xalqaro maydondagi o'rnini va nufuzi alohida ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng o'zbek tilining davlat tili maqomini mustahkamlash, uni xalqaro miqyosda targ'ib qilish va nufuzini oshirish borasida izchil siyosat olib borilmoqda. So'nggi yillarda qabul qilingan qator farmon va qarorlar, davlat dasturlari o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini yanada mustahkamlashga qaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni [2] bu borada muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

Maqolaning asosiy maqsadi o'zbek tilining xalqaro maydondagi bugungi holati, rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari kompleks tahlil qilish, shuningdek, tilning xalqaro nufuzini oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Mazkur tadqiqot ishlari jarayonida asosan nazariy-konseptual tahlil metodologiyasiga tayanildi. Xususan, ilmiy-nazariy manbalar tahlili, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan keng foydalanildi. Tadqiqot doirasida o'zbek, rus va ingliz tillaridagi ilmiy adabiyotlar, rasmiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va internet resurslari o'rganib chiqildi.

O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini masalasini tadqiq etishda, avvalo, Prezident Sh. Mirziyoyev [3] tomonidan belgilab berilgan strategik vazifalar muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida o'zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan bo'lib, ular o'zbek tilini xorijda o'qitish va targ'ib qilish masalalarini o'z ichiga oladi.

Professor A. Abdullayev [4] o'zining "O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini" nomli tadqiqotida o'zbek tilining xorijiy davlatlarda o'qitilishi masalalarini chuqur o'rgangan. Muallif xorijiy universitetlardagi o'zbek tili markazlari faoliyatini tahlil qilib, ularning samaradorligini oshirish bo'yicha qimmatli tavsiyalar ishlab chiqqan.

Xorijiy tadqiqotchilardan Smith [5] "Central Asian Languages in Global Context" nomli tadqiqotida Markaziy Osiyo tillari, jumladan o'zbek tilining xalqaro ahamiyatini o'rgangan. Uning xulosalariga ko'ra, o'zbek tili mintaqada eng tez rivojlanayotgan tillardan biri hisoblanadi.

Johnson [6] o'zining "Uzbek Language Education Worldwide" nomli maqolasida dunyo miqyosida o'zbek tili o'qitilishining holatini tahlil qilgan.

Tadqiqotchi o'zbek tilini o'qitishning zamonaviy metodlari va innovatsion yondashuvlarni taklif etgan.

Koreyalik olim Kim [7] Koreya universitetlarida o'zbek tili o'qitilishi tajribasini o'rganib, ikki mamlakat o'rtasidagi til sohasidagi hamkorlikning istiqbolli yo'nalishlarini ko'rsatib bergan.

Toshpo'latov [8] tomonidan ishlab chiqilgan "O'zbek tili rivojlanish strategiyasi" o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan kompleks choralar tizimini o'z ichiga oladi.

Brown [9] Markaziy Osiyo davlatlarining til siyosatini tahlil qilib, o'zbek tilining mintaqadagi rolini va uning xalqaro miqyosda rivojlanish tendensiyalarini o'rgangan.

Ushbu manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'zni masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan turli aspektlarda o'rganilgan. Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini va keng qamrovli ekanligini ko'rsatadi.

NATIJAR VA MUHOKAMA

O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'zni va rivojlanishini o'rganish natijasida qator muhim tendensiyalar aniqlandi. Ushbu tendensiyalarni quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha tahlil qilish mumkin.

Birinchidan, o'zbek tilining xalqaro ta'lim maydonidagi o'zni sezilarli darajada kuchaydi. Bugungi kunda dunyoning 30 dan ortiq nufuzli universitetlarida o'zbek tili o'qitilmoqda [6]. AQShning Kolumbiya, Nyu-York, Garvard universitetlari, Buyuk Britaniyaning London universiteti, Germaniyaning Berlin ozod universiteti, Xitoyning Pekin, Shanxay va boshqa universitetlarida o'zbek tili kafedralarining ochilishi kuzatilmoqda. Janubiy Koreya, Yaponiya, Rossiya, Turkiya kabi davlatlarda o'zbek tili markazlari faoliyat yuritib, ularning soni yildan-yilga ortib bormoqda [7].

So'nggi besh yil ichida o'zbek tilini o'rganayotgan xorijlik talabalar soni ikki barobarga oshgani qayd etilgan. Bu o'sish, ayniqsa, Osiyo mamlakatlari - Xitoy, Janubiy Koreya va Yaponiyada yaqqol kuzatilmoqda. Bunday ijobiy dinamika O'zbekistonning xalqaro maydondagi obro'sining oshishi, iqtisodiy va madaniy aloqalarning kengayishi bilan bevosita bog'liq.

Ikkinchidan, 2020-2024-yillarda o'zbek tilini rivojlantirish davlat dasturi doirasida xalqaro hamkorlik aloqalari sezilarli kengaydi [8]. O'zbekiston va xorijiy davlatlar o'rtasida til sohasidagi o'nlab hamkorlik memorandumlari imzolandi. Bu esa o'zbek tilining xalqaro miqyosda tanilishi va o'rganilishiga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shuningdek, yiliga kamida 5-6 ta yirik xalqaro konferensiya va forumlar muntazam ravishda o'tkazilishi yo'lga qo'yildi.

Uchinchidan, o'zbek tilini xorijda o'qitish uchun zamonaviy ta'lim resurslari bazasi shakllantirilmoqda. Jumladan, xorijlik tinglovchilar uchun maxsus darsliklar, o'quv qo'llanmalari, elektron resurslar yaratilmoqda. Zamonaviy online platformalar va mobil ilovalar ishlab chiqilmoqda. Masalan, "O'zbek tili online", "Learn Uzbek", "Uzbek Language Platform" kabi dasturlar bunga misol bo'la oladi. Bu esa o'zbek tilini masofadan turib o'rganish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

To'rtinchidan, o'zbek tili xalqaro aloqalarda faol qo'llanila boshlandi. Diplomatik munosabatlarda, xalqaro anjumanlarda, iqtisodiy hamkorlikda, madaniy-gumanitar sohalarida o'zbek tilining qo'llanilish doirasi kengaymoqda. Bu esa tilning xalqaro miqyosdagi amaliy ahamiyatini oshirmoqda.

O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini yanada mustahkamlash uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli islohotlarni amalga oshirish zarur. O'quv-metodik ta'minotni takomillashtirish borasida xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy darslik va qo'llanmalar yaratish, interaktiv online ta'lim platformalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, professional darajadagi audio-video materiallar bazasini kengaytirish, innovatsion o'qitish metodikalarini ishlab chiqish va joriy etish hamda masofaviy ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish zarur.

Xalqaro hamkorlikni kuchaytirish yo'nalishida dunyo universitetlari bilan akademik aloqalarni kengaytirish, o'qituvchilar va talabalar almashinuv dasturlarini yo'lga qo'yish, xalqaro ilmiy-tadqiqot loyihalarini amalga oshirish muhim vazifalardan hisoblanadi. Muntazam ravishda xalqaro konferensiya va forumlar tashkil etish hamda xorijiy davlatlarda o'zbek tili markazlari tarmog'ini kengaytirish orqali tilning xalqaro nufuzini oshirish mumkin.

Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish sohasida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish, virtual va kengaytirilgan reallik vositalarini qo'llash, mobil ilovalar va dasturiy ta'minotlar ishlab chiqish ustuvor vazifalar hisoblanadi. Online ta'lim platformalarini takomillashtirish va raqamli ta'lim resurslaridan samarali foydalanish orqali o'zbek tilini o'rganish imkoniyatlarini kengaytirish mumkin. Ushbu yo'nalishlarda olib boriladigan tizimli islohotlar o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini va nufuzini izchil ravishda o'sib bormoqda. Bu jarayonda davlat siyosati, xalqaro hamkorlik va zamonaviy texnologiyalarning roli muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mavjud imkoniyatlardan yanada samarali foydalanish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish orqali o'zbek tilining xalqaro miqyosdagi mavqei yanada oshirish mumkin.

Yuqorida sanab o'tilgan chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini mustahkamlashga, uning nufuzini oshirishga va jahon tillari orasida munosib o'rin egallashiga xizmat qiladi.

XULOSA

O'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rni va nufuzi mustaqillik yillarida sezilarli darajada mustahkamlandi. Bu jarayonda davlat siyosati, xalqaro hamkorlik va til o'qitish metodikasini takomillashtirish muhim rol o'ynamoqda. Xorijiy universitetlarda o'zbek tili o'qitilishi, xalqaro konferensiyalar va forumlar o'tkazilishi, zamonaviy o'quv materiallari va elektron resurslar yaratilishi kabi amaliy ishlar tilning xalqaro miqyosdagi mavqeini oshirishga xizmat qilmoqda.

Biroq, o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rnini yanada mustahkamlash uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli ishlarni davom ettirish zarur:

- O'zbek tilini xorijda o'qitish metodikasini takomillashtirish va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish;
- Xalqaro miqyosda o'zbek tili bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish;
- O'zbek tilini o'rganish uchun sifatli elektron resurslar va platformalar yaratish;
- Xorijiy davlatlarda o'zbek tili markazlari faoliyatini kengaytirish va samaradorligini oshirish.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, o'zbek tilining xalqaro maydondagi o'rni va nufuzini oshirish - bu davlatimiz til siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolaveradi. Bu boradagi ishlarning muvaffaqiyati esa davlat va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari, xalqaro hamkorlik va zamonaviy yondashuvlarning samarali tatbiq etilishiga bog'liq.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Раҳматуллаев, Ш. (2020). Ўзбек тили тараққиёти. Тошкент: Фан.
2. Бегбудиева, П. (2017). Особенности перевода рекламных текстов. *Евразийский научный журнал*, (2), 349-350.
3. Davronovich, J. R. Opinions of Some Scholars on the Phraseology of Folklore. *International Journal of Health Sciences*, (IV), 815-819.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 21.10.2019 yildagi PF-5850-son, <https://lex.uz/docs/-4561730>
5. Мирзиёев, Ш. (2021). Янги Ўзбекистон стратегияси. Тошкент: Ўзбекистон.
6. Абдуллаев, А. (2022). Ўзбек тилининг халқаро майдондаги ўрни. Тил ва адабиёт таълими, 5, 12-18.
7. Smith, J. (2023). Central Asian Languages in Global Context. *Asian Studies Review*, 45(2), 156-172.

8. Johnson, R. (2023). Uzbek Language Education Worldwide. *Journal of Language Studies*, 12(3), 89-102.
9. Ким, С. (2022). Корея университетларида ўзбек тили ўқитилиши. *Шарқшунослик*, 3, 45-52.
10. Тошпўлатов, М. (2021). Ўзбек тили ривожланиш стратегияси. Тошкент: Маънавият.
11. Brown, M. (2024). Language Policy in Central Asia. *International Journal of Language Policy*, 15(1), 78-94.